

**16.05.                    5-Б (2 група)                    укр.мова                    Добровольська В.Е.**

**Тема. Повторення з розділу «Лексикологія»**

**Мета:** *навчальна:* закріпити й поглибити знання шестикласників із лексикології, повторити основні терміни розділу; *розвивальна:* розвивати вміння учнів розрізняти групи лексики української мови за походженням та вживанням, активну й пасивну лексику, вдосконалювати вміння і навички учнів визначати лексичне значення слів, збагачувати їх словниковий запас; *виховна:* виховувати любов до рідної мови.

**Епіграф:**

Найбільше й найдорожче добро в кожного народу – це його мова, ота жива схованка живого духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподівання, розум, досвід, почування

*Панас Мирний*

**Хід уроку**

**I. Організаційний момент.**

**II. Позитивне налаштування на роботу.**

**1. Читання лінгвістичної казки «Мова» вчителем.**

Колись дуже давно жив на землі народ. Було це сильне, красиве і могутнє плем'я. Всі дружно працювали, вирощували врожаї, рибалили, полювали, розводили худобу. Заможнo жили ці люди. Та була у них одна велика біда: не мали вони мови. Зовсім не могли розмовляти, співати пісень, не могли сваритися, вимовити слів радості й любові, тому посмішка рідко торкалася їхніх облич. А винні в цьому були вони самі.

Багато років тому цей народ образив добру фею – Мову, і вона, гірко зітхнувши, назавжди пішла від них, забравши з собою слова-квіти.

Оніміле плем'я давно пошкодувало, що скоїло таке, та часу назад не повернеш, помилки не виправиш.

У тому племені жили дівчинка з довгою косою, добрим серцем і великими, як небо, очима та хлопчик, який чудово грав на сопілці. Він часто заходив до сусідів, щоб подивитися на прекрасні вишиванки дівчинки, а вона заслухалася його грою. Бачачи, як тяжко горює їх народ без мови, діти теж переживали, бо не могли висловити своїх думок і почуттів. Хлопчик подумав відшукати Мову, попросити у неї вибачення за свій народ і повернути втрачені слова-квіти. Дівчинка вирішила піти з ним, бо одна голова – добре, а дві – краще. Та як же вони обізвуться до Мови, як скажуть, чому прийшли? Дівчинка вишила їх прохання на рушникові – він вийшов прекрасним. Хлопчик хотів домовитися через гру на сопілці – і полилась чарівна мелодія, якою всі заслухалися.

Чи довго шукали фею діти, чи ні, того ніхто не знає. Знайшли її серед величезного поля, засіяного квітами-словами, які вона доглядала. Від пахоців цих квітів запаморочилася голова у дітей, а з вуст полилася пісня. Діти показали свої дари. Побачивши рукоділля дівчинки, почувши гру хлопчика, Мова все зрозуміла без слів. Взяла цілі оберемки своїх чарівних, запашних різнокольорових слів і пішла за дітьми, понесла мову людям. З низько схиленими головами, з пошаною зустрічало плем'я Мову. Радості не було меж. Вдихнули люди аромат чарівних квітів... і заговорили, заспівали від щастя. З того часу бережуть вони слова-квіти, шанують Мову як найбільший, найкоштовніший скарб (В. Онопрієнко).

## ***2. Опрацювання епіграфа уроку. Обмін враженнями від прослуханої казки.***

### **III. Оголошення теми і завдань уроку.**

### **IV. Актуалізація опорних знань.**

#### ***1. Складання схеми «Кластер»***



## 2. «Мозковий штурм»

1. Що вивчає лексикологія?
2. Що таке лексика?
3. Що таке лексичне значення слова?
4. На які групи за походженням поділяється лексика?
5. Що означають поняття «активна лексика» і «пасивна лексика»?
6. Які відмінності між архаїзмами та історизмами? Наведіть приклади.
7. Які слова називаються неологізмами? Що таке авторські неологізми?
8. На які групи поділяються слова за сферою вживання?
9. Які слова називаються діалектними? Наведіть приклади.
10. Назвіть сферу використання термінів і професійних слів.
11. Яка лексика називається офіційно-діловою?
12. Які слова називаються просторічними? Наведіть приклади.

## V. Удосконалення вмінь і навичок з теми.

**1. Записати речення, підкреслити в них власне українські слова, пояснити їх лексичне значення.**

1. Любіть рідну мову, плекайте її. 2. Дівчинка мала хист до малювання. 3. Думками він линув до рідної землі. 4. Небо потемніло, і віхола розгулялася з новою силою.

## **2. Вправа «Одним словом».**

*Відповідно до поданих значень дібрати власне українські слова.*

- Творча уява, фантазія, вигадка (**мрія**).
- Перелітний птах із великим прямим дзьобом та довгими ногами (**лелека**).
- Простір, який постає перед очима на відкритій відстані, горизонт (**обрій**).
- Великий ящик з кришкою і замком для зберігання одягу та коштовностей (**скриня**).
- Солодка рідка страва із сушених фруктів і ягід, зварених у воді (**узвар**).

## **3. Вправа «Кошик».**

*З-поміж слів іношомовного походження знайти ті, які пишуться з **и**, записати їх.*

Ст..мул, Ч..каго, д..скета, г..потеза, в..зав..  
див..з..он, ф..з..ка, ек..паж, Балт..ка, лодж..я,  
бенеф..с, к..пар..с, єп..скоп, л..мон, л..брето,  
вест..бюль, Т..бет, р..тор..ка.

**4. Установити відповідність між словами іношомовного походження та українськими відповідниками, з'єднати їх стрілками.**

**Форум**

**Суперник**

**Азарт**

**Запал**

**Реставрація**

**Зібрання**

**Дуель**

**Двобій**

**Конкурент**

**Освітлення**

**Ліквідація**

**Знищення**

**Вакцина**

**Відновлення**

**Ілюмінація**

**Правопис**

**Орфографія**

**Щеплення**

### 5. Словниковий диктант.

Ад'ютант, кювет, рюкзак, суб'єкт, пасьянс, мільярд, пюре, серйозний, прем'єра, гравюра, кур'єр, п'єдестал, бракон'єр, пюпітр.

### 6. «Хмара слів».

Записати слова іншомовного походження, у яких відбувається подвоєння приголосних.



### 7. «Займи позицію»

Доведіть або спростуйте думку: «Надмірне вживання слів іншомовного походження засмічує рідну мову, робить її малозрозумілою».

### 8. Вибірково-розподільний диктант.

Подані слова записати в дві колонки: в першу – історизми, в другу – архаїзми.

Десниця, земство, рать, глаголити, пря, драгоман, лакей, тать, сакви, рамена, каптан, боярин, хорунжий, галера, ячати.

### 9. Записати подані слова, з'ясувати, до якої лексики вони належать, пояснити їхнє лексичне значення. Увести ці слова в речення.

Акаунт, селфі, фейк, хайп.

### 10. Вправа «Я – редактор»

### ***Знайти в реченнях лексичні помилки, виправити їх.***

1. Наш клас приймав участь у міроприємствах до Дня українського козацтва.
2. Народний фольклор – криниця душі народної.
3. Змагання з тенісу відбудуться в травні місяці.
4. Цілу неділю ми наполегливо працювали.

### **VI. Підбиття підсумків уроку.**

#### ***. Гра «Так – ні»***

1. Лексикологія вивчає правильну вимову слів **(Ні)**.
2. За вживанням слова поділяються на загальноновживані й стилістично забарвлені **(Так)**.
3. Слова, що вживаються лише в усному побутовому мовленні, називаються загальноновживаними **(Ні)**.
4. До застарілих слів належать історизми та архаїзми **(Так)**.
5. За походженням слова бувають власне українські та запозичені **(Так)**.
6. Діалектні слова – це слова, які вживають люди певної професії **(Ні)**.
7. Неологізми – це нові слова, які щойно з'явилися у мові **(Так)**.
8. До стилістично забарвлених слів належать книжна та розмовна лексика **(Так)**.
9. Значення запозиченого слова можна визначити за допомогою словника іншомовних слів **(Так)**.
10. До офіційно-ділової лексики належать стилістично забарвлені слова **(Ні)**.
11. Суржик – це змішування в мовленні українських та російських слів **(Так)**.
12. Офіційно-ділова лексика забезпечує спілкування в діловій сфері **(Так)**.

### **VII. Домашнє завдання.**

***До діалектних слів дібрати відповідні загальноновживані слова.***

Файний, газда, легінь, когут, вивірка, пательня, бузько.

**Довідка:** гарний, господар, парубок, півень, білка, сковорода, лелека.

Виконані роботи надсилай у Human на перевірку  
Або на пошту [cucerochka@bigmir.net](mailto:cucerochka@bigmir.net)